

Avrupa Birliğinde Kültür ve Din

Bilal ALTINER

baltiner2012@gmail.com

zet

Yıllarca din yüzünden birbiriyle savaşan Avrupa lkeleri, 1648 Westphalia Antlaşmasıyla dinin siyaset üzerindeki etkilerini de ortadan kaldırıp laik devlet yapılarına geçmişlerdi. Modernizm ile beraber bu kavgalar kültür ve bilim alanında da devam etmiştir. Dinin hegemonyasına karşı kazanılmış başarılardan sonra laik bir devlet yapısı da oluşturabilmişlerdi. Ancak toplumsal yapı içinde devam eden din olgusuna da gerekli şartlar altında varlığını devam ettirebilme yolunu açmışlardı. Özellikle Avrupa Birliği'nin vücuda gelmesinden sonra gerek din gerekse kültürel alanda her ikisini de serbestleştirip geliştirecek politikalar izlemişlerdir. Her ne kadar kültür ve din için politika belirlemeyi onların doğal akışına aykırı görenler olmuş olsa da demokratik toplumların gelmiş olduğu nokta itibariyle bu meselelere ciddiyle eğilmek gerektiğini düşünenler de vardır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Kültür, Din.

European Union, Culture and Religion

Abstract

After the European countries fought against each other for ages because of religion, they negotiated to be secular states after Westphalia Treaty. But the clashes with the religion still continued during the era of Modernism in the area of science and culture. They fought against the hegemony of the religion and after they won the fight, they managed to set up secular states. But they still allowed the religion to continue living in social life under predetermined conditions. Especially after the European Union came to existence, they tried to make policies to have both culture and religion be free and develop in the societies. Although some thought that determining policies in these areas is against their natural development, some other dealt with it seriously as a requirement of democratic society.

Key Words: European Union, Culture, Religion.

GİRİŐ

Kültür ve din milletlerin ayrılmaz bir parası olarak bnyelerinde varlığını srdrmektedir. Kültürün oluşumu yüzyılların birikimiyle mümkün iken, aynı zamanda kullanımında da özellikle devletler ve politika yapıcıları için haklarını geleceğe taşıma noktasında büyük faydalar vardır. Bunun için yerleşik kültürün farkında olarak, onu doğru yönlendirecek ve insanları geleceğe taşıyacak uygulamalar öteden beri devletlerin ajandalarında varlığını devam ettirmektedir. Çünkü ortak kültür vurgusu, ortak kimlik olgusunu oluşturun temel elementlerdendir. Bu kimliğin oluşumunda kültürün ayrılmaz bir parçası olan dinin de yadsınamaz bir yeri vardır. Bu şartlar altında, Avrupa Birliği, özellikle birçok farklı kültür ve din öğelerini içinde barındıran bir yapı olması hasebiyle bu konulara çokça eğilmiştir. Kendi dinleri olan Hıristiyanlık bile aralarında birçok savaşa sebep olmuş, bir nevi tarihin muharrik gücü olmuştur. Gelineen noktada hem kendi dinlerindeki farklılıklar hem de dışarıdan gelen gçler neticesinde birlik içine giren farklı dinlerin bir arada yaşatılması önem arz etmektedir. Bununla beraber farklı kültür öğelerini de içinde bulundurması hasebiyle, bir arada yaşayacak formülleri yine ortak kültür mirasında bulmuşlardır. Özellikle de Hıristiyanlık ve sonrasında ortaya çıkan Rönesans ve aydınlanma hareketlerinde çokça vurgulanan kardeşlik, bir arada yaşama, farklılıklara sayęı, laiklik vurgulu bir demokrasi, kültürleri bir arada yaşatma ve ortak kimlik oluşturma noktasında çokça vurgulanmaktadır. Bu meyanda, oluşturdukları resmi doküman ve belgelerde, basın ve yayın aracılığıyla Avrupalı ve diğerlerinden farklı olmanın propagandası yapılmaktadır. Yerel kimliklere sayęı ölçüsünde ortak kimlik ön plana çıkarılmaya çalışılmaktadır.

1. AVRUPA BİRLİğİNİN TARİHÇESİ

Avrupa birliğindeki birleşme fikirleri çok eskiye götürülebilirse de esasen birleşme fikri II. Dünya savaşını takip eden dönemde ortaya çıkmıştır. Daha I. Dünya savaşının bitiminde Almanya'yı bir daha belini doğrultamayacağı bir antlaşmaya zorlayan Fransa, hiçbir zaman bu ülkeyle iyi geçinememiş ve hep savaş halinde olmuştur. Ancak Almanya tehdidinin I. Dünya Savaşı sonunda yapılacak antlaşma ile bitirilebileceğini düşünmüştür (Armaoğlu, 2007). Ancak beklendiği gibi sonuç vermemiş, Almanya tekrar toparlanarak bir savaşa daha girmiştir. II. Dünya Savaşı bütün Avrupa için büyük bir yıkımla neticelenmiş, bu sefer Fransa stratejilerini değiştirmek yoluna gitmiştir. Savaşın en önemli sebepleri olan hammaddenin kullanımı meselesi artık gündeme gelmiş, Birleşmiş Milletlerin kuruluşunda önemli bir kilometre taşı olan Atlantik Bildirisine bile hammaddenin ortak kullanımı madde olarak girmiştir.(Oran, 2012) Bu şartlar altında sona eren II. Dünya Savaşı, yeni bir dönemi de beraberinde getirmekteydi. Artık eskisi gibi düşünmeyen Fransa, bundan böyle Almanya'yı da içine alacak yeni bir oluşumla özellikle de savaşın hammadde olan kömür ve çeliğin ortak kullanımını öngören bir çizgiye gelmişti. Bu bağlamda 9 Mayıs 1950 tarihinde Fransa Dışişleri Bakanı Robert Schuman, Eski Milletler Cemiyeti Genel Sekreteri Jean Monnet'nin tasarısına dayanarak kömür çelik üretiminde devletler üstü bir oluşumun kurulmasını önerdi. Schuman Deklarasyonunun bir sonucu olarak, 1951 yılında, Belçika, Federal Almanya, Lüksemburg, Fransa, İtalya ve Hollanda'dan oluşan 6 üye ile Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) kuruldu. Böylece dünya tarihinde ilk defa devletler bir konuda ulusal egemenliklerini uluslar üstü bir kuruma devretmekteydi.

Bu kurumun işlerliğini gören Avrupalı devletler, daha hızlı büyümenin gerçekleşmesi için sadece bir alanda değil de bütün bir ekonomide ortaklaşa hareket etmenin daha olumlu sonuçlar doğuracağını düşünmeye başladılar. Bunun üzerine 1957 yılında yapılan Roma Antlaşmalarıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (EURATOM) kurulmuş ve 1 Ocak 1958 tarihi itibarıyla de yürürlüğe girmesi kararlaştırılmıştır. Görüldüğü üzere bu antlaşma ile iki kurum kurulmuş olmasına rağmen, AET hep önde görünür olmuştur. Çünkü Avrupa Birliğinin temelini bu yapı oluşturmuştur. AET ile işgücü, mal ve hizmetlerin serbest dolaşımı öngörülmüş, böylece ekonomik büyümenin ve II. Dünya Savaşının yaralarının sarılmasının daha hızlı gerçekleşeceği düşünülmüştür.

1965 yılında imzalan Füzyon Antlaşması (Birleşme) ile bu üç topluluk (Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu) için tek bir Konsey ve tek bir Komisyon oluşturulmuş ve hepsinin ortak adı Avrupa Toplulukları olmuştur.

Roma Antlaşmalarında birinci önceliğe konulmuş olan Gümrük Birliği, yani malların üye ülkeler arasında gümrük vergilerine tabi olmadan dolaşması 1 Temmuz 1968 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir.

Topluluğun ekonomik başarısı karşısında diğer Avrupa ülkelerinden de üye olmak isteyenler çıkmıştır. 1963 ve 1967 tarihlerinde iki kez İngiltere'nin başvurusu Fransa tarafından reddedilmiş, nihayet 1973 yılında İngiltere, Danimarka ve İrlanda üye olmuştur.

Sonrasında 1981 tarihinde Yunanistan'ı içine alacak olan Topluluk, 1986 tarihine gelindiğinde ise İspanya ve Portekiz'i de içine alarak güneye doğru genişleme politikası gütmüştür. Böylece üye sayısı on ikiye ulaşmıştır.

Bütün dünyada meydana gelen ekonomik gelişmelerdeki durgunluk ve petrol krizleri ile beraber mali yükleri hangi ülkenin ne kadar çekeceğine kadar birçok mesele AT'de problemler doğurmuş, 1980'lerin başından itibaren de bir karamsarlık havası esmeye başlamıştır. 1984 yılı itibarıyla ise artık topluluğun canlandırılması fikirleri daha yaygın şekilde ortaya atılmaya başlamıştır. Bu bağlamda Jacques Delors başkanlığındaki Komisyonun 1985'te hazırladığı Beyaz Kitaba dayanılarak Topluluk içinde 1 Ocak 1993 tarihine kadar tek pazar oluşturması hedef edinilmiştir. Böylece kurucu antlaşmalardaki hedefler de tekrardan ajandaya konulmuştur.

İlk olarak 17 Şubat 1986 tarihinde Avrupa Tek Senedi imzalanmıştır. Sonrasında 28 Şubat 1986 tarihinde de Yunanistan, Danimarka ve İtalya tarafından da imzalanmıştır. Avrupa Tek Senedi, 1987 yılında yürürlüğe girmiş, kurucu antlaşmalarda önemli değişiklikler yapmıştır.

Sonrasında dünyada çok önemli gelişmeler yaşanmış, bu gelişmeler çoğunluk itibarıyla Avrupa coğrafyasında veya komşu bölgelerde gerçekleşmiştir. Bu gelişmelerin en önemlilerinin başında Sovyetler Birliğinin dağılıp Komünist bloğun dağılmasıydı ki sonraki süreçte ayrılan birçok devlet demokrasiye geçecektir. Bu durumda da yeni oluşuma ayak uydurmak adına politikalar üretme gerekliliği ortaya çıkmıştır. Üye ülkeler kendi aralarındaki bağları güçlendirmek kararlılığıyla, 9-10 Aralık 1991 tarihlerinde Maastricht'teki Avrupa Birliği zirvesinde yeni anlaşmanın müzakerelerini yapmışlardır. Maastricht Antlaşması olarak bilinen diğer adıyla da Avrupa birliği antlaşması olarak bilinen bu antlaşma 1 Kasım 1993 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir. Bu antlaşma ile 1999'a kadar Avrupa vatandaşlığının oluşturulmasına, parasal birliğin tamamlanmasına ve ortak dış ve güvenlik ile adalet ve içişlerinde işbirliği politikalarının yürürlüğe konmasına karar verilmiştir.

Maastricht Antlaşması'na dayanarak üç sütunlu Avrupa Birliği yapısı oluşturulmuş olmaktadır. Bu yapının ilk sütununu Avrupa Toplulukları (AKÇT, AET ve EURATOM), ikinci sütununu "Ortak Dışişleri Güvenlik Politikası", üçüncü sütununu ise "Adalet ve İçişleri" oluşturmaktadır.

1995 yılına gelindiğinde ise yeni üyeler Avusturya, İsveç ve Finlandiya topluluğa üye olmuşlar, böylece üye sayısı on beşe çıkmıştır.

1 Ocak 2002 tarihi ise Avrupa Birliği için önemli bir dönüm noktasını oluşturmuştur. Bu tarihte ortak para birimi olan EURO'ya on iki ülke geçmiş ve ondan sonra bu ülkelerde tedavüldeki para olmuştur.

2004 yılına gelindiğinde ise Avrupa Birliğinin tarihindeki en büyük genişleme dalgası gerçekleşmiştir. Bu tarihte on yeni üyenin katılımı gerçekleşmiştir. Bu ülkeler: Çek Cumhuriyeti, Estonya, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Litvanya, Letonya, Macaristan, Polonya, Malta, Slovenya ve Slovakya'dır. Sonrasında 2007 yılına gelinmiş ve iki yeni üye daha katılmış ve toplam üye sayısı yirmi yedi olmuştur. Bu ülkeler Bulgaristan ve Romanya'dır. Son olarak da 2013 yılında Hırvatistan'ın katılımıyla üye ülke sayısı 28 olmuştur.

Avrupa Birliği tarihinin önemli aşamalarından birisi de 2007 yılında imzalanan Lizbon Antlaşması'dır. Bu antlaşma 2009 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu antlaşma ile asıl olarak, AB'nin karar alma mekanizmalarındaki tıkanıklıkların giderilmesi ve Birliğin daha demokratik ve etkili işleyen bir yapıya kavuşması hedeflenmiştir (www.abgs.gov.tr, 2014).

2. DİN VE KÜLTÜR

2.1. Din

Dinin tanımını Merriam-Webster sözlüğü şöyle yapmaktadır: Allah'a tapmak için oluşturulmuş içeriğinde inançlar, ayinler ve kurallar olan sistematik bir organizasyondur. (Merriam-Webster, 2014) Türk Dil Kurumu ise şu şekilde tanımlamıştır: "Tanrı'ya, doğaüstü güçlere, çeşitli kutsal varlıklara inanmayı ve tapınmayı sistemleştiren toplumsal bir kurum" (Tdk, 2014). Din konusu özellikle sosyolojinin etki alanına girmiş ve buna birçok tanımlar getirilmiştir. Bu tanımlamalarda özellikle dine karşı duruşların da etkisi yadsınamaz bir durum arz etmektedir. Sosyolojik bağlamda özsel ve fonksiyonel olarak iki tanımdan bahsetmek mümkündür. Özsel tanımda Weber'in işaret ettiği "din nedir?" sorusundan hareketle yapılan tanım iken fonksiyonel olarak Durkheim'in işaret ettiği "Dinin işlevi nedir?" sorusundan hareket ederek tanımlaması yapılmaktadır (Grace, 2006).

Dinin her toplumda kendine has bir gelişim süreci geçirdiği ve kendi yapısına göre de o toplumu şekillendirdiği göz önüne alınırsa Batı dünyasında da Hristiyanlığın diğer dinlerden farklı olarak bu toplumları sürüklediği tarihi süreçten bahsedilebilir.

Köken itibariyle Orta Doğu'da doğmuş bir din olarak M.S. 313 yılında Roma İmparatorluğu tarafından resmi din olarak kabul edilmiş ve eski pagan söylemlerine karşı daha güçlü bir duruş sergilemiştir (Aydın, 1986). Ancak en büyük problemi ise kendi içine pagan düşüncesinin yavaş yavaş sirayet etmeye başlaması ve dinin içeriğinin önemli ölçüde değiştirilmesi de yine Roma dönemine denk gelmektedir. Örneğin o dönemde Hz. İsa'nın tanrı olduğu fikri ilk defa ortaya atılmıştır (Aydın, 1986). Sonrasında itikat farklılıkları Batı ve Doğu Roma'da ortaya çıkmış ve iki kilise tam olarak 1054 yılında ayrılmıştır. İstanbul kilisesi ruhun sadece babadan çıktığını kabul ederken Roma kilisesi hem oğuldan hem babadan çıktığını öne sürmüştü, sonrasında Papayı Havari Petrus'un halefi olarak görmüş ve onu yanılmaz olarak telakki etmiştir. Ancak İstanbul kilisesi bu durumu kabul etmemiştir (Aydın, 1986).

İstanbul kilisesi zamanla birçok değişim geçirirken, Batının Katolik kilisesi 476 tarihinden itibaren birçok zor dönemlerden geçmiştir. Ancak bunlardan kurtulmasını başarmasının arkasında özellikle de kiliseye duyulan derin saygı ve kilise teşkilatının çok güçlü olması sayılabilir. Ayrıca yine aynı dönemlerde istilacı kuvvetlerin de Hıristiyanlığı yüce bir din olarak görmeleri ve kendilerinin bu dine girmeyi tercih etmeleri de Katolik kilisesinin yaşamını devam ettirmesinde önemli bir sebep olmuştur (Besnarda, 1983). Sonrasında kilise ortaçağ boyunca mutlak egemenlik yürütecek ve sarsılmaz bir otoriteye sahip olacaktır. Ayrıca Kilise ve papazlar hiç kimsenin itiraz bile edemeyeceği entelektüel gücü ellerinde bulunduracaktır (Besnard, 1983).

On ikinci ve on üçüncü asırlar ise Hıristiyanlığın zirve noktasını oluşturmuş, kendilerini evrensel bir din olarak görmeye başlamışlardır. Bu devirde Batıda meşhur olmuş birçok üniversite de Kilise tarafından yönetilmekteydi (Russell, 1983).

Ancak sonrasında içinde bulunduğu taassuplara karşı gelenleri de engizisyonlarda öldürmüşler, bu ise birikim halinde tepkisellikleri doğurmuş ve devamında modern dünyanın da temellerini oluşturacak Rönesans hareketleri başlamıştır. Artık bu devirlere gelene kadar Hıristiyanlıkta akıl ile imanın bağları kopmuş, hümanizm hareketleri başlamış, insanların vicdanları her şeyi sorgular olmuş ve bunlarla beraber coğrafi keşiflerin de getirdiği zenginlikler ve yeni bilimsel gelişmeler ortaya çıkmaya başlamıştır (Besnard, 1983). Sonrasında bizzat dini yapının içinden çıkan Martin Luther (1483-1546) gibi kişiler taassuba başkaldıracak, ancak kilisenin buna karşı koyacak takati olmayacaktır (Aydın, 1986).

Devam eden süreçte ise bilimsel gelişmeler karşısında, din ile hiçbir alakası olmadığı halde, kilise tavır belirleyecek ve bu da her an kazanımlar içinde olan bilim dünyasının tepkilerine sebep olacak ve bu olumsuz duruş da Hıristiyanlığın mütemadiyen erimesine yol verecektir. Hatta denilebilir ki eğer Kilise ortaya çıkan bilimsel gelişmelere karşı çıkmamış olsaydı bütün kurumlar kendi doğal mecrasında ilerlemeye devam edecekti (Adivar, 1969). Ancak görüldüğü üzere bilim dünyası önemli ölçüde muhalefete başlamış ve bu durum yüzyıllarca devam etmiştir.

Batı dünyasında ortaya çıkan bilim ve din savaşı o günlere mahsus kalmayacak, sonraki yüzyıllarda da devam edecektir. Örneğin 1864 yılında Papa, o günkü modern dünyanın hatalarını açıklar ve bu konuda kilisenin anlayamayacağını söyler. 1869 tarihinde toplanan I. Vatikan Konsilinde Papanın kararlarında yanılmasının söz konusu olmadığını öne sürerler. 1907 yılında ise Papa, modernizmi kınadığını ifade eder (Besnard, 1983).

Batı toplumlarının bugünkü laik yapılarının oluşmasında 1648 Westphalia Antlaşmasının önemi yadsınamaz. Öncelikle Almanya'nın kendi içinde başlayan Katolik Kutsal Roma İmparatoru ile Protestanlar arasında bir savaş idi. Sonrasında ise bağımsızlıklarını sağlamaya çalışan üye devletlerin savaşıydı. Bu devletler içinde Katolik olanlar da vardı. Bu haliyle Batı Avrupa'da uluslararası özellikte bir savaş cereyan etmiş, sonucunda yapılan Westphalia Barışı ile bugünkü Avrupa'nın yapısı oluşturulmuş ve daha görüşmelerin kendisine bile laik hava damgasını vurmuştur. Öyle ki Papa'nın temsilcisine hiçbir söz hakkı verilmemiş, kendisi orada var bile sayılmamıştır. Nihayetinde

de Papa'ya imzalatılmamıştır. Almanya'da Katoliklik, Protestanlık ve Kalvenizm kabul edilmiş, Kutsal Roma İmparatorluğu zayıflamış, bazı devletler bağımsızlığını kazanmıştır (Sander, 2003).

Batının Hıristiyanlık öncesi döneminde bile felsefenin kuvvetli bir şekilde zuhuru, o günkü pagan inanışlarına olan tepkinin ürünüydü denilebilir. (Cevzici, 2011) Tarihinde dinin önemli bir çatışma unsuru olduğu Batı dünyası aydınlanma hareketleriyle beraber laik bir tarzı benimsemiş, hatta modernizmi bile din dışı, endüstriyel ve dünyevi toplum yapısının bir sonucu olarak tanımlamıştır (Merriam-Webster, 2014).

2.2.Kültür

Kültürün tanımını Merriam-Webster şöyle yapmaktadır: "Bir toplumdaki inanışlar, adetler ve ortaya konulan sanatsal faaliyetlerin bütünü" (Merriam-Webster, 2014). Ayrıca bunu zaman ve mekan dahilinde de düşünmek gerekmektedir. Türk Dil Kurumu ise daha geniş bir çerçevede açıklamasını yapmaktadır: "Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin." (Tdk, 2014) Kültürün oluşumunda ise birçok faktörün yanında din de başat rollerden birini oynamaktadır denilebilir.

Kültür kavramı, Latince "colere" kökünden türetilen "cultura" kelimesinden Türkçe 'ye kazandırılmıştır. "Colere; süslemek, işlemek, inşa etmek, ekin ekmek anlamında olup bu kökten türetilmiş "cultura" kelimesi ise Türkçe 'de ekin demektir. Romalılar meranın işlenerek tarla haline getirilmesine "agri cultura" demişler, böylece "kültür" kavramının ortaya çıkışı ise ham olan bir şeyin işlenerek elverişli hale getirilmesi anlamında kullanılmıştır (Cebeci, 2008).

Din, kültürün ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilmekte iken, modern batı toplumlarında özellikle yukarıda da bahsedildiği gibi Modernizm ile Hıristiyanlığın birbirine karşı verdikleri mücadele neticesinde taarruz durumundaki modern kültür, artık kendi içinden din olgusunu Pozitivizm, Materyalizm ve Marksizm gibi ideolojilerle temizleme gayretine girmiştir (Güven, 2012).

Gerek sosyal yaşam içinde gerekse devlet yönetiminde dinin yerini zayıflatarak bugünlere gelen Avrupa'da artık, bir süre sonra ekonomik büyüme, sosyal eşitlik ve insanın doğal gelişim sürecinde dini pratik ve değerlerin erozyona uğrayarak kamusal alanda da etkisini yitireceğini düşünenler de bulunmaktadır. (Norris ve Inglehart, 2004) Ancak bu duruma yönelik eleştiriler de vardır ve dinin etkisinin bir şekilde devam edeceğini belirlemektedirler. Hatta Sekülerleşme teorisinin tek geçerli yanının sadece dinin, ekonomi, siyaset, bilim ve diğer alanlardaki tahakkümünün sona erdiğidir. Yoksa yine kendi varlığını güçlü bir şekilde sürdürmektedir (Casanova, 1994).

Modern batıda da dinin sosyal hayattaki yeri bir şekilde devam etmekte, ancak farklı devletlerde farklı laiklik uygulamasına gidilmektedir. Örneğin bugünkü Fransa, son derece katı bir laiklik anlayışı ile sosyal alanda dini simgelerin var olmasına karşı gelmekte ve dinin yerini olabildiğince kısıtlamaya çalışmaktadır (Kuru, 2011).

3. AVRUPA BİRLİĞİNDE DİN VE KÜLTÜR

Avrupa'da kültür formlarının oluşumunda birçok faktörün yeri yadsınamaz olmakla beraber dinin önemli bir aygıt olduğu da altı çizilmesi gereken bir noktadır. Avrupa'da ortak kimlik oluşturma gayretleri hep öteden beri var olmuş gerçektir.

Avrupa sözcüğünü ilk olarak Yunanlılar M.Ö. VII. Yüzyılda bilmedikleri bu topraklara isim olarak vermişlerdi. Sonrasında Roma İmparatorluğu döneminde bütün Akdeniz bir iç göl haline gelmiş, Roma kültürü bu bölgede yayılmıştı. M.S. VII. Yüzyıla kadar bu bölgede bir Avrupalılık anlayışı yoktu (Morin, 1988). Sonrasında 800 yılına gelindiğinde Kutsal Roma Germen imparatoru olan Charlemagne, Avrupa'yı kendi etkisine almış ve bu kimliğin oluşmasına özen göstermiştir. Ancak kendisinden sonra yüzyıllar boyunca bir daha da Avrupa sözcüğü tedavülde dolaşmamıştır (Tekeli ve İlkin, 1993). XIV.

Yüzyıldan sonra tekrar birleştirici bir unsur olarak kullanılmaya başlamış, ancak Avrupa'nın temel anlayışlarına yerleşecek olan "öteki" diye tabir edilen düşman üzerinden kendi kimliğini tanımlama yoluna gidilmiştir. Burada öteki kavramının içeriğini doldurmak için çoğunlukla İslam kullanılmış, bunun en bariz örneklerinden biri daha önceki yüzyıllarda ortaya çıkan Haçlı Seferlerinde iyice görünür hale gelmiştir (Yurdusev, 1997). Yüzyıllar boyunca Avrupalı kimliği oluşturmak için ötekini kullanan Avrupalı, aynı zamanda dini temelde kendi içinde birçok ayrılıklar da yaşamıştır. Özellikle Rönesans ile başlayan farklılaşmalar, birbirinden ayrı mezhepler temelinde bölünmeye kadar gitmiştir. Rönesans ile başlayan aydınlanmada ise kendi kimliğini başka kimliklerden ayrı gören ve hatta diğer kültürleri uzun zaman kültür bile saymayan bir anlayışa saplanmıştır (Adanır, 2003).

Sonuçta şu söylenebilir ki Aydınlanma ve Hıristiyanlık Avrupalı kimliğinde çok önemli yere sahip iki olgudur. Avrupa kültürü deyince dini doktrinler, felsefi düşünce, aklın ortaya çıkardığı bilim ve teknoloji, güzel sanatlar, toplumsal hayat ve kurumlar Batılılar tarafından hatırlanmakta, (Övet, 2007) bunlara demokrasi ve insan haklarına saygı da eklenmektedir.

Yukarıda da değinildiği gibi, batı dünyasında aydınlanma ile beraber Hıristiyanlığa karşı bir mücadele başlamış ve neticede laik kurumlar ortaya çıkmıştır. Aydınlanmanın oluşturduğu kendine has kültür içinde demokrasi, insan hakları, şeffaf yönetim, insan onuru gibi kavramlar o kadar ön plana çıkmıştır ki Montesqueiu, Kanunların Ruhu adlı eserinde Türklerle beraber kendileriyle aynı dine mensup Rusları bile Avrupalı kimliğinin dışında göstermiştir (Spohn, 1996).

Kimlik oluşumunda birçok kültür öğesini içinde barındıran Avrupa, diğer taraftan kendi içinde de çok savaşlar vermiştir. Bu savaşlar neticesinde birçok ayrılıklar yaşarken, bütün bu ayrılıkların olumlu netice vermediğini ve artık yavaş yavaş birleşme zamanı geldiğini II. Dünya savaşından itibaren düşünmeye başlamışlardır. Bundan sonraki süreç artık birlikteliklerin ortaya atıldığı bir süreç olmuştur. Örneğin Winston Churchill, 1946 yılında Zürih Üniversitesinde yaptığı konuşmada Birleşik Avrupa Devletleri fikrini ortaya atmıştır. Sonrasında AKÇT ve AET kurulmuş, ekonomik bütünleşmeye doğru yol alınmaya başlamıştır.

Burada altı çizilmesi gereken önemli bir nokta şudur ki Avrupa'da oluşuma gelen hemen hemen bütün hareketlerin temelinde ekonomik gelişmeler vardır. Hatta denilebilir ki Batı toplumları toplumsal, siyasi ve idari dönüşümlerini hep iktisadi yapılanmalarına borçludur. Bu yüzden Batı'nın toplumsal yapılanmasında eğitim, çalışma hayatı, siyaset, idare, dış politika ve ordular ilk önce ekonomik gerekliliklerin yerine getirilmesi için yapılandırılmıştır (Övet, 2007).

Bugün de aynı şekilde ortaya çıkmış olan birliktelik yine ekonomi temelli bir birlikteliktir. Dolayısıyla birbirinden farklı dil ve geçmişi içinde barındıran bu ilkelerin ortak bir kültür oluşturmaları da zor görünmektedir. Bu zorluğa katkı sunan en önemli sebep de bugüne kadarki birleşmelerin hep ekonomi temelli olması ve kültürel birleşme tecrübesinin olmamasıdır denilebilir. Burada şunu da eklemek gerekir ki II. Dünya savaşından sonra ortaya çıkan bütünleşme hareketlerinin fikir babası sayılacak konumda olan Jean Monnet'ye atfedilen şu söz çok manidardır: "Tümüyle yeniden yapabilecek olsaydık, bu defa kültürden başlardık" (Erdemir, 2003). Bu sözlerden şu sonuca varmak mümkündür ki ekonomik birleşmeden daha önde gitmesi gereken şey kültürel birliktir. Bunu sağlamak ise ekonomik boyuttan daha zordur, belki daha gereklidir.

Avrupalılar, yaşadıkları tarihsel dönüşümler ve etkileşimler neticesinde, birbiriyle uzun müddet savaş içine girmişler ve bu savaşlar ve mücadeleler neticesinde kendi dinleri olan Hıristiyanlığı bulunduğu başat konumdan indirerek onun yerine hümanist değerler koyabilmişlerdir. Bunun yanında Hıristiyanlığın izleri tamamen silinmiş demek de doğru bir durum değildir. Çünkü ortaya koydukları hümanist değerlerde ilk zaman Hıristiyanlığındaki kardeşlik vurgusunun da payı vardır. Bunun yanında Roma'dan kalma hukuk anlayışı, zamanla batı dünyasında hukukun üstünlüğüne olan inancı da artırmıştır (Duman, 2005).

Şu halde özellikle de eski komünist bloğu ülkelerini de içine almış olan Avrupa'da çok farklı kültürlerin var olduğu yadsınamaz bir durumdur. Özellikle dini kimlik problemlerini aşarak sekülerleşmiş batı toplumlarında farklı kültürleri bir arada tutabilecek olgu yine kendi laik köklerinden gelen demokrasi ve insan hakları vurgusu ve farklılıkları bir zenginlik sayma durumudur (Çelebi, 2002).

Avrupa'da var olan çok farklı kültürleri tek tipleştirmek mümkün olmayacağından, Avrupa Birliği vatandaşlığı bağlamında farklı kültürlerle beraber yaşamayı ve farklılıklara saygı göstermeyi ön plana çıkaracak insan tipi oluşturulmaya çalışılmaktadır.

Bu bağlamda dinin yerini de aynı şekilde oluşturmaya çalışan fikirler mevcudiyetini devam ettirmektedir. Özellikle insan hakları ve demokrasi kavramlarının gelişmesi ve aynı paralelde ekonomik refah düzeyinin yüksek olması doğal olarak başka coğrafyalardan insanları da Avrupa'ya doğru çekmiş, adeta geri kalmış bölgelerdeki insanların odağında bir coğrafya olmuştur. Bu da doğal olarak Avrupa içinde birçok farklı din mensubu insanların varlığını gerektirmiştir. Bugün Avrupa'da Müslüman nüfus başta olmak üzere, birçok dinden insanlar bulunmaktadır. Bunların varlığına tahammülsüzlük gösterenler olduğu gibi, yine Hıristiyanlık referansı ile başkasını da kendileri gibi sevmeleri gerektiğini düşünenler de vardır. (Şenay, 2002) Ancak özellikle son dönemlerdeki ekonomik krizlerin de tetiklemesiyle Batı toplumlarında yabancılara karşı düşmanlıkların artması da basına çokça yansıyan haberlerden olmuştur (Haber 7, 2014).

İçinde çok farklı anlayışları ve eğilimleri barındıran Avrupa'da örneğin Bosna-Hersek'i dini farklılıktan dolayı Avrupalı saymayı Avrupa coğrafyasında olmayıp da Avrupalı saydıkları vardır (Neuman, 1999). Bu durum da halklar içinde çok farklı eğilimlerin mevcut olduğunu, bunları batılı hümanist ve çoğulcu kimliğin gerektirdiği yöne kanalize etmenin yolu da bu konularda üretilecek doğru politikalarla geçmektedir.

3.1. Avrupa Birliğinin Din ve Kültür Politikaları

Politika üretenler toplumsal hayatı düzenledikleri için kültür politikalarını da ihmal etmemelidirler. Kültürün yeniden oluşumunda politikanın yeri yadsınamaz derecede önemlidir. Kültür ve politika arasındaki bağı "politika kültürün itaatkar bir hizmetçisi değildir, kültür; politikanın ürünüdür." şeklinde ele alanlar da olmuştur (Eagleton, 2005). Toplumlar içinde canlı bir organizma gibi gelişen kültür, uygulanan politikalarla arzulan mecraya doğru akabilmektedir şeklinde kanaat vardır. Bugün kültür politikaları yaparken en önemli mevzunun kültür ile politika arasındaki ilişkinin doğru olarak ortaya konulması gerektiğini düşünenler de vardır (Bennett, 1999). Kültür politikası çalışmalarında amacın; kültür ve politika arasındaki ilişkinin belirlenmesi ya da kültürün hangi yönleriyle yönetilebilir olduğunun farkına varılması olarak tanımlayanlar vardır (Miller ve Yudice, 2002). Bu görüşe göre kültür politikalarının şunları da içermesi gerekmektedir (Miller ve Yudice, 2002):

- 1) Kültürün ne şekilde finanse edileceği,
- 2) Vatandaşları yönlendirmede kültür politikalarının nasıl kullanılacağı
- 3) Kültürle ilgili konularda hangisinin diğerine göre önceliğinin olduğu.

Teorik olarak çok eski zamanlardan beri var olan kültür politikaları, kavram olarak ilk kez yirminci yüzyıl ile beraber kullanılmaya başlamıştır. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu UNESCO tarafından 1969 yılında kullanılmıştır. Kültür politikası kavramını şu şekilde açıklamıştır: "devlet tarafından uygulanan kültürel faaliyetlere temel sağlayacak ilkeler, idari ve mali uygulama ve prosedürler" (Unesco, 1969).

Kültür politikasını "Bir ülkede kültürlerin ve kültür varlıklarının korunması ve geliştirilmesi için kültürle ilgilenen devlet kuruluşlarının, bakanlıkların, yerel yönetimlerin, sivil toplum örgütlerinin, vakıfların, derneklerin, üniversitelerin, kültür alanlarında gerçekleştirdikleri ve halkın kültürel yaşama katılabilmesi için elverişli koşulların yaratılmasını sağlayan çabalarıdır" şeklinde

tanımlayanlar da olmuştur (Oğuz, 2011). Bu tip politikaların üretilmesinde öncelikle parlamentolarda kanun yapımı gerekirken, bu sürece yerel yönetimlerin, radyo-televizyon kuruluşlarının, yazılı basın ve diğer devlet organlarının da katılması gerekmektedir (Oğuz, 2008). Etkili kültür politikaları yapım süreci bu şekilde ortaya çıkabilmekte, diğer türlü beklenen başarıya ulaşması konusu kuşkuyla taşımaktadır.

UNESCO'nun yukarıda bahsi geçen belgesinde kültür politikasının iki yönü vurgulanmaktadır:

1) Kültür politikası, toplumdaki maddi kaynakların ve insan kaynaklarının kültürel gereksinimler ölçüsünde en verimli şekilde kullanılmasıdır.

2) Kültür; kişisel, sosyal ve ekonomik gelişmeyle doğrudan ilgilidir (Unesco, 1969).

İşlevsel ve verimli kültür politikalarından bahsetmek için şu ilkelerin ortaya konması gerekmektedir (Dominguez, 2000):

1) Kültürel olanın açıkça ortaya konulması ve kültürle ilişkisi olan durumların ortaya konması,

2) Kültürün oluşumunda devletin söz sahibi olması,

3) Ulusların; kültürlerinin kimlik oluşumunda çok önemli bir yerinin olduğuna inanmaları. Kültür politikaları geliştirmek, özde iki amaca hizmet eder: a) Ekonomik gelişim, b) Sosyal gelişim.

Sosyal yönü itibariyle, kültürün insanlar tarafından kullanılışı, kültürel küreselleşme, ulusal ve yerel ölçülerde kültürün korunması ve tanıtımı için ne gibi politikalar geliştirilmesi gerektiği başlıca konuları oluşturmaktadır (Wise, 2002).

Avrupa Birliğindeki kültür politikalarına gelince, bunları en iyi özetleyecek durum 1992 yılında imzalanan Maastricht Antlaşmasının 151. Maddesinde görünmektedir: "Birlik, üye ülkelerin kültürlerinin gelişmesine katkıda bulunacak, bir yandan da milli ve bölgesel farklılıklarına saygı duyacak, aynı zamanda ortak kültürel mirası ön plana çıkaracaktır." Devamında ise Avrupa birliğinin alacağı inisiyatiflerde, üye ülkeler arasındaki işbirliğini teşvik edecek şekilde hareket edeceğini, gerekirse üye ülkelerin kültürel faaliyetlerini destekleyeceğini ifade etmiştir. Varılması gereken asıl amacın ise "Avrupa kültür Alanı"nın oluşturulması olduğu ifade edilmiştir. Ortak Avrupalılık ve ortak kültür mirasından bahsederken aynı zamanda da kültürel farklılıkları da teşvik edecektir. Ayrıca kültür alanında üçüncü ülkelerle ve bu konuda çalışan organizasyonlarla da işbirliğine gidilecektir (Cultureactioneuropa, 2014).

Geçmişinde birçok ayrılıklar, savaşlar ve mücadeleler yaşamış olan Avrupa Birliği üyeleri, özellikle dini referansların farklı olması hasebiyle çok farklı kültür öğeleri geliştirmişlerdir. Bunun yanında farklı dillere ve farklı coğrafi ve iklimsel özelliklere sahip ülkelerin bir arada bulunması, birbirinden çok farklı siyasal ve ekonomik birikimlerinin olması onları ekonomik birliklik noktasında elde ettikleri başarıların aynısını tekrarlayamayacakları fikrine götürmektedir. Nitekim böylesine farklı oluşumlardan da bir kültürel birlik beklemek çok zor olsa gerektir. Bu durumun farkındalığı, yapmış oldukları antlaşmalara da damgasını vurmuş görünmektedir. Burada kültürel farklılıkları bir ayrılık sebebi olarak değil de bir zenginlik olarak lanse ettirip, bu algılara sahip kitleler üzerinde ortak mirasa referanslar veren bir Avrupalılık kimliği oluşturmaya çalışmaktadırlar.

Bütün değişimlerini ekonomi temelli gerçekleştiren Avrupa'da, Avrupa Ekonomik Topluluğu ile başlayan ekonomik bütünleşme serüveninin başarılı olmasından sonra, ortak noktalara sıkça vurgu yapılarak bir Avrupalılık kimliği de oluşturulabilir. Bu kimliği oluşturma gayretlerinde, Rönesans ile ortaya çıkan aydınlanma düşüncesinde çokça vurgulandığı gibi, kendilerini başkalarından farklı görerek, başkalarında olmayıp sadece bir üstünlük eseri olarak kendilerinde var olan insan haklarına saygı, demokrasi, eşitlik ve şeffaflık gibi ilkelerle yola çıktıkları gözlenmektedir. Yani önceki yüzyıllarda ortaya çıkmış olan farklılık duygusu ve sahip olunan değerler noktasındaki üstünlük bir kere daha ortaya çıkmış ve bu değerler etrafında bir kimlik yaratma yoluna gidilmiştir.

Ancak yukarıda da değinildiği gibi, eski zamanlarda bir araya gelmenin formülü ortak bir düşmana karşı birleşmektir. Bunun da uzun süre İslam'a ve özelde Osmanlı'ya karşı birleşerek göstermişlerdir. Ancak bugün gelinen noktada böyle birleştirici ve ortak kimlik üzerinde buluşturucu bir öteki kavramından bahsetmek pek mümkün değildir. Bunun yanında birleşmeleri hep ekonomi temelli görmüş olan yeni nesillere başka kimlikler üzerinden birleşmeyi öğretmek de bir hayli zor durum olarak görülebilir.

Bugün için ortak düşman kavramından bahsedilmesi mümkün olmayan ve kendi iç dinamikleriyle bir kimlik ve bazı yönleriyle aynı kökten gelen ortak kültür vurgusu oluşturmak hedefinde olan Avrupa için resmi belgelerinde ve kültür politikalarında vurgulanan iki kimlik vardır: 1) Üye devletlerin milli kimliği, 2) Avrupalı Kimliği.

Zamanın İspanya Milli Eğitim Bakanı olan Juan M. Delgado-Moreira, 1997 yılında yazdığı 'Kültürel Vatandaşlık ve Avrupalı Kimliğinin Yaratılması' (Cultural Citizenship and the Creation of European Identity) adlı makalesinde, Avrupalılık kimliğinin bütün resmi belgelerde öne çıkarılıp milli kimliklerin ikinci plana atıldığından bahsetmektedir. Ayrıca, bu tip bir kimliğin sosyal yaşamın doğal akışının bir neticesi olmayıp, yukarıdan dayatma ile yapıldığının da altı çizilmiştir.

Maastricht Antlaşmasındaki ilgili maddeye atıfta bulunarak orada sadece milli kimliğin vurgulandığını, daha başka alt kimliklerin söz konusu edilmediğinin de altı çizilmiştir.

Aynı kaynağa göre bu Avrupa Birliğinin resmi haber ve bildirimlerini, kararlamalarını, tutum ve bakış açılarını çevreleyen bu Avrupalı kimliği söyleminde elde etmek istediği amaç, çok kültürlülüğü ortaya koyan bir birlik ortaya çıkarmak değil, bütün bu devletleri birleştirerek bir süper güç yaratma arzudur. Bu anlayış aslında on dokuzuncu yüzyıl ile ortaya çıkan milliyetçilik anlayışından öze bir farklılık arz etmemektedir. O zamanki milliyetçilik ve emperyalizm anlayışıyla örtüşmektedir. Oluşturulmak istenen bu kimlikle beraber bazı tehditlere karşı da önlem almaya çalışmaktadırlar. Bu tehditleri şöyle sıralamak mümkündür:

- 1) Halk içinde yükselmesi muhtemel milli popülizm,
- 2) Toplumun alt katmanlarından gelen işsizlik ve azınlıklar gibi tehditler,
- 3) Dıştan gelen göçler gibi tehditler.

Ortaya çıkması muhtemel bu gibi tehditlerin öncelikle Avrupalılık kimliğini yok edeceği aşikârdır. Bu yüzden bunların önüne geçilmesi hedeflenmiştir denilebilir.

Aynı makale, Avrupalılık kimliği ile Amerika'da ortaya çıkan kültürel vatandaşlık terimlerini de karşılaştırır. Bunların birbirine pek benzemediğini, Amerika'daki örnekte farklı kültürlerin demokratik yollarla sisteme dâhil olmasının arzulandığını, Avrupa'da ise bu durum devlet otoritelerinin eline bırakılmıştır. Amerika'da ayrıca grup farklılıklarının korunması önemle üzerinde durulan bir kavram iken, Avrupa'nın oluşturmak istediği yapıda böyle bir vurgu yoktur (Delgado ve Moreira, 1997).

Gerçekten de 1995 yılında ortaya konulan Avrupa Kimliği Şartında (Charter of European Identity) bu birliğin bir kader birliği olduğundan bahsetmekte, barışın devam ettirilmesi, çevrenin korunması ve insanların onurlu bir yaşam sürmesi ortak politikaların üretilmesiyle mümkün olacaktır denmektedir. Avrupa'nın ortak değerlerin birliği olduğu vurgulanmakta, temel değerlerinin tolerans, insanlık ve kardeşlik üzerine bina edildiğinin altını çizmektedir. Nitekim bu vurguların ilk dönem Hıristiyanlığında da baskın şekilde var olduğunu hatırlamakta yarar vardır. Bu değerlerin eski klasik kültür ve Hıristiyanlık temelinde, Rönesans, Hümanist hareketler ve Aydınlanma ile kurulduğunun da aynı Şart içinde altı çizilmektedir. Büyük kültürel hareketlerin, bilimsel buluşların ve bunların yansımalarının büyük etkileri olduğu ortak kültür, kendini bütün dünyaya yayarak onlara da örnek teşkil ettiğinden bahsetmektedir. Yukarıda da bahsi geçtiği üzere, kendilerini başkalarından ayıran ve farklı kılan bütün öğeler bu Şartın içinde bahsedilmektedir.

Bütün bu bahislerden sonra ortak “Avrupalı kimliğine doğru” adlı son bölümünde bu kimliğin gereklilikleri anlatılmıştır. Son paragrafı ise şu şekilde bitmektedir: “Özgürlük, barış, insan onuru, eşitlik ve sosyal adalet bizim en önemli değerlerimizdir. Bu ilkeleri korumak ve daha da geliştirebilmek için, Avrupa'nın moral açıdan kabul edilebilir bir politik yapıya ve ortak amaç anlayışını güçlendiren, AB'nin güvenilirliğini sağlamlaştırıp, vatandaşlarının Avrupalı olmaktan gurur duymalarını sağlayan politikalara ihtiyacı vardır. Bu gerçekleştirildiğinde, Avrupalı kimliği daha güçlü bir şekilde var olacaktır” (Researchgate, 2014).

Görüldüğü üzere bu Şartın içinde de yöresel kimliklerden pek bahis olmamakta, ortak Avrupalı kimliği ve kaynakları ele alınmaktadır.

Sonuç olarak şu söylenebilir ki ortak kültür değerlerine vurgu yapılarak birlik içindeki unsurları bir çatı altında toplamak düşüncesi ağır basmaktadır. Bunun içinde devlet aygıtı ve bu sayede meşruiyet kazandırılacak kurumlar kullanılarak halk üzerine üstten baskı ile kabul ettirilmeye çalışılmaktadır.

Din unsuru üzerindeki politikalara gelince, 24 Haziran 2013 tarihinde yayımlanan “Din ve İnanç özgürlüğünün Korunması ve Geliştirilmesi ile İlgili Avrupa Birliği Yönergeleri” (EU Guidelines on the Promotion and Protection of Freedom of Religion or Belief) adlı çalışmada düşünce, vicdan ve inanç özgürlüğünün insanlığın en temel haklarından olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca bu özgürlüğün demokrasiye katkısı olacağı da belirtilmektedir. Bu özgürlüğe yönelmiş şiddetin de başka şiddetleri doğuracağı ve tahammülsüzlüğü artıracığı vurgulanmıştır.

Bütün insanlar ferdi olarak veya toplum halinde, inançlarını açık etmek, öğretmek ve ibadetlerini yapmak noktasında özgürdürler. Bundan dolayı aşığılanma, hor görülme, ayırım ve şiddete maruz kalmamalıdır. İnanç noktasında her türlü anlayış eşit şekilde kabul edilmelidir (Europa, 2014).

Aydınlanma ile Hıristiyanlığa karşı başlatılan mücadeleler, Avrupa'nın bağrından din karşıtı pozitivizm ve materyalizm gibi akımları da çıkarmıştır. Bu tarihi gelişim sürecinde batı toplumlarında Hıristiyanlık dinine bağlı olanlar olduğu gibi, ateist düşüncelere sahip olanlar da çıkmıştır. Dinin tahakkümünü zamanla azaltıp onu politika ve devlet yönetimi dışına atıp laiklik ilkesini benimsemiş Avrupa toplumlarında, din eskisi gibi çatışma sebebi olmamakta veya yoğunluğu eskiye göre çok düşük seviyede olmaktadır. Ancak gelişmiş ekonomik yapısıyla diğer coğrafyalardan birçok insanın göçü olgusuyla karşı karşıya kalmış, böylece içinde çok farklı dinleri barındırır olmuştur. Avrupa Birliği, kendi temel değerleri ölçüsünde bu farklılıkları da bir zenginlik sayma eğiliminde olup, yukarıda bahsedilen yönetmelikte de vurgulanmıştır.

Temel politikalarında insanları dinleri yüzünden görmeleri muhtemel şiddete karşı korumayı amaçlayan Avrupa'da her ülkenin dine bakışının da aynı olmadığını vurgulamak gerekmektedir. Örneğin Fransa'da laiklik çok katı bir şekilde tanımlanmış, tarihten getirdiği mücadeleler ve kurumlar neticesinde de, dinlere karşı dışlayıcı bir tutum sergilemiştir (Kuru, 2011).

SONUÇ

Kültür ve dinin, toplumsal yaşamın vazgeçilmez öğeleri olduğu göz önüne alınırsa, Avrupa birliği de kendisine has bir yapısı içerisinde bu konulara eğilmiştir. Ekonomik birliğin ötesine geçmeye çalışan bu batı toplumları, hep beraber olmanın formülünü ortak kültür mirasında bulmuşlardır. Bu ortaklıklar her zaman ve birçok resmi belge ve metinlerde vurgulanarak kültürde ortaklaştığı noktalar ön plana çıkarılmaktadır.

Avrupa kendi kültür geçmişinde birçok savaş ve mücadeleler barındırmasına rağmen, bu farklılıkları kendisi için bir zenginlik sayma eğilimindedir. Ancak bu eğilimler politika yapma yoluyla halka diretilip doğal gelişimine bırakılmadığı için de eleştirilmektedir. Nihayetinde sahip olunan ortak kültürü yapılan politikalarla yönlendirme ve resmi belgelerde belirlenen hedeflere yönlendirme girişimleri mevcuttur. Bundaki amaç, ortak değerler vurgulanarak farklılıklara zenginlik olarak

bakan bir medeniyetin canlı tutulması olarak bakılabildiği gibi, milletler üstü bir uluslaşma hareketi olarak görenler de mevcuttur. Bu kişilere göre de dünyaya yeniden hükmedecek bir devin tekrar yaratılması birinci amaç olarak gösterilmektedir.

Sonuç olarak bünyesinde çok farklı din ve kültürler barındıran Avrupa, çözümü bir arada yaşamayı teşvik edecek ve farklılıklara zenginlik olarak bakacak bir birikimi canlı tutarak geleceğe yürümek iradesini göstermektedir.

KAYNAKÇA

Adanır, O., (2003). "Kültür ve zihniyet", *Doğu Batı Dergisi*, Sayı:23 Adıvar, A. A. (1969),Tarih Boyunca İlim ve Din, Remzi Kitabevi, İstanbul

Armaoğlu, F., (2007), *20. Yüzyıl siyasi Tarihi*, Alkım Yayınevi, İstanbul Aydın, M. (1986), "Batı ve Doğu Hristiyanlığına Tarihi Bir Bakış", Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 27, sayı 1

Bennett, T.,(1999), Putting policy into cultural studies. S. During (Yay. Haz.), The Cultural Studies Reader içinde (ss. 479-491). London: Routledge

Besnard, A. M. (1983), *Hıristiyan İlahiyatı*, tercüme, Mehmet AYDIN, Konya

Casanova, J. (1994), *Public Religions in the Modern World*, University of Chicago Press,Chicago

Cebeci, S. (2008), "Milli Kimlik Bağlamında Din-kültür ilişkisi", *Akademik İncelemeler Dergisi*, cilt 3, sayı 2 Cevizci, A. (2011), *Felsefe Tarihi*, İstanbul: Say Yayınları

Çelebi, A., (2002), *Avrupa: Halkların Siyasal Birliği*, Metis Yayınları, İstanbul

Delgado-Moreira, J. M., (1997), Cultural Citizenship and the Creation of European Identity, *Electronic Journal of Sociology*.

Dominguez, V., (2000), Invoking Culture: The Messy Side of "Cultural Politics". G. Bradford & M. Gary (Yay. Haz.), The Politics of Culture içinde (ss. 20-37). New York: The New Press

Duman, Z., (2005), "Avrupa Birliği Kimliği ve Türkiye'nin Birliğe Katılımının Yaratacağı Jeopolitik Boyutlar", *Sosyo-ekonomi Dergisi*, Ocak-Haziran 2005-1 sayısı

Eagleton, T., (2005), *Kültür Yorumları*. (Ö. Çelik, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları

Erdenir, B., (2003). Avrupa Kimliği: Pan-Milliyetçilikten Post Milliyetçiliğe, Yayımlanmamış Doktora tezi, Ankara,

Grace Davie, "Din Sosyolojisi: Gelişimi ve Teorik Çalışmalar, Din Sosyolojisi, Klasik ve Çağdaş Yaklaşımlar", Editörler: B. Solmaz ve İ. Çapçioğlu, Çizgi Kitabevi, Konya

Güven, M. (2012), "Kültürün Bir Unsuru Olarak Din", *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, cilt 1, sayı 1,

Batman İlhan Tekeli-Selim İlkin, (1993), *Türkiye Ve Avrupa Topluluğu: Ulus Devletini Aşma Çabasındaki Avrupa'nın Türkiye'ye Yaklaşımı*, Ümit Yayıncılık, Ankara,

Kuru, A. T., (2011), *Pasif ve Dışlayıcı Laiklik: ABD, Fransa ve Türkiye*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Miller, T. ve Yudice, G., (2002), *Cultural Policy*. London: Sage.

Moles, A. (1983). *Kültürün Toplumsal Dinamiği*. (N. Bilgin, Çev.). İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları

Morin, E., (1988), *Avrupa'yı Düşünmek*, AFA yayınları

- Neumann, B., (1999), "Avrupa Kimliği, AB Genişlemesi ve Entegrasyon/Dişlama Bağıntısı", Avrasya Dosyası, Avrupa Birliği Özel, C. 5, sayı.4, Kış 1999
- Norris, P. ve Inglehart,R. (2004), Sacred and Secular: Religion and Politics Worldwide, Cambridge University Press, Cambridge
- Oğuz, E. S., (2011), "Kültür politikaları ve kütüphaneler: kuramsal bir yaklaşım", Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi, 1 Mart 2011
- Oran, B. (2012). Türk Diş Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, İletişim Yayınları, İstanbul
- Övet, T., (2007), "Avrupa 'Ötekisi", Stratejik Araştırmalar Dergisi, sayı 11
- Russell, B. (1983), Batı Felsefesi Tarihi, cilt 2 Say Yayınları, İstanbul
- Sander, O. (2003), Siyasi Tarih I, İmge Kitabevi, Ankara
- Spohn, M., (1996). Her Şey Türk İşi, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- Şenay, B., (2002), "Avrupa Birliğinin Dini Kimliği ve Avrupa'da Dinler: Hıristiyanlık, Yahudilik, Hinduizm, Budizm ve İslam", Uludađ Üniversitesi İlahiyat Fakóltesi Dergisi, cilt 11, sayı 1
- UNESCO (1969). Cultural Policy: a Preliminary Study
- Wise, P., (2002), "Cultural Policy and Multiplicities". International Journal of Cultural Policy, 8(2),
- Yurdusev, A. N., (1997), Avrupa Kimliğinin Oluşumu ve Türk Kimliği, Türkiye ve Avrupa, Atilla Eralp(der.), İmge Kitabevi, 1. Basım, Ankara
- <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=105> (Erişim Tarihi: 24 Mayıs 2014) <http://www.merriam-webster.com/dictionary/religion> (Erişim Tarihi: 24 Mayıs 2014)
- http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.52bd3688634ca9.06335993 (Erişim Tarihi: 24 Mayıs 2014) <http://www.merriam-webster.com/dictionary/modernization> (Erişim Tarihi: 24 Mayıs 2014)
- <http://www.merriam-webster.com/dictionary/culture> (Erişim Tarihi: 24 Mayıs 2014) http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.52bd3690635705.02808432 (Erişim Tarihi: 24 Mayıs 2014)
- <http://www.haber7.com/avrupa/haber/983635-avrupada-irkcilik-ve-yabanci-dusmanligi-yukseliste>, (Erişim Tarihi: 1 Haziran 2014)
- <http://www.sabah.de/etiket/yabanci-dusmanligi/> (Erişim Tarihi: 1 Haziran 2014)
- <http://www.cultureactioneurope.org/advocate/glossary?p=article-151> (Erişim Tarihi: 7 Haziran 2014)
- <http://www.sociology.org/content/vol002.003/delgado.html?PHPSESSID> (Erişim Tarihi: 6 Haziran 2014)
- http://www.researchgate.net/publication/5014864_European_Identity_in_International_Society__A_Constructivist_Analysis_of_the_EU_Charter_of_Fundamental_Rights (Erişim Tarihi: 9 Haziran 2014)
- http://eeas.europa.eu/delegations/un_geneva/press_corner/all_news/news/2013/20130624_new_guidelines_forb_lgbt_en.htm (Erişim Tarihi: 8 Haziran 2014)